

PAPP Z. ATTILA

IDŐSOROS ROMA TANULÓI ARÁNYOK ÉS KIHATÁSUK A KOMPETENCIAEREDMÉNYEKRE*

Tanulmányunkban két témakört szeretnénk körüljárni. Egyrészt megvizsgáljuk, hogy bizonyos rendelkezésre álló források szerint milyen mértékű a roma tanulók iskolai részvétele, másrészt pedig rávilágítunk az iskolai (becsült) roma arány és az iskolai teljesítmények közötti kapcsolatokra. A roma tanulók iskolai részvételét korabeli statisztikákra, illetve új keletű, a kompetenciamérés során alkalmazott adatgyűjtésre építve idősorosan is megvizsgáljuk, míg az iskolai eredményességet szintén a kompetenciamérés éves adataira¹ építve igyekszünk statisztikailag megragadni.

Roma tanulók aránya az általános iskolában

Ismeretes, hogy Magyarországon az 1992/1993-as tanévvel záródóan nem készítenek olyan statisztikákat, amelyek külön regisztrálnák a roma származásúakat. Az ezt megelőző évtizedekben azonban az egykori Művelődési Minisztérium (későbbiekben Művelődési és Közoktatási Minisztérium) statisztikai osztályai készítettek ilyen etnikai adatgyűjtést.² Ezen adatok szerint az általános iskolai roma tanulók abszolút száma a hatvanas évek végi mintegy 60 ezerről a kilencvenes évek elején elérte a közel 75 ezret (1. ábra).

Az 1993–2005 közötti időszakra vonatkozóan nem rendelkezünk hivatalos statisztikai adatokkal, azonban a 2005/2006-os tanévtől (a 2006. évi kompetenciaméréssel) kezdődően iskolai szintű becslésekkel igen. A kompetenciamérések során használt úgynevezett telephelyi kérdőívben található egy, a tanulók etnikai hovatartozására vonatkozó kérdést is. Az iskola diákjainak társadalmi összetételét firtató kérdésblokkban a kérdőív rákérdez a diákok roma arányának százalékos becslésére.³ A kérdés pontosan így hangzott:

Megítélése szerint, az Önök telephelyén milyen SZÁZALÉKOS ARÁNYBAN vannak az általános iskolás tanulók között olyanok, akikre érvényesek az alábbi jellemzők?

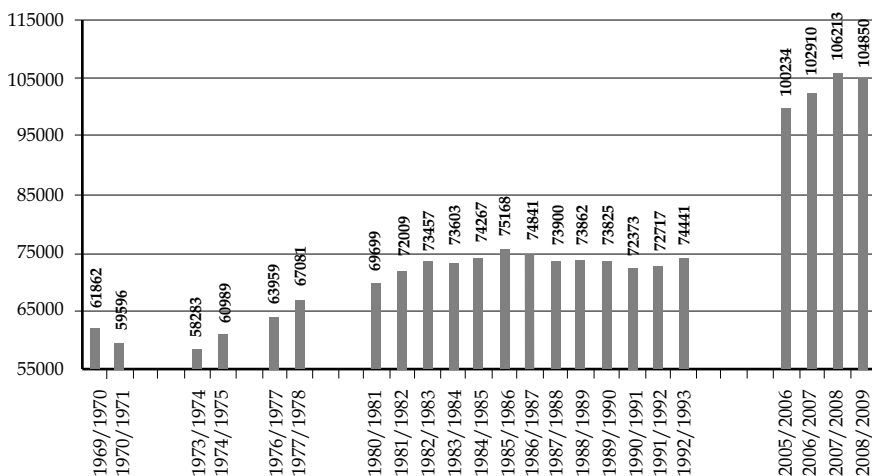
* A szerző a tanulmány írása alatt Bolyai János Kutatói Ösztöndíjban részesült.

[...]
 Roma származású %
 [...]

Ugyanez a kérdés szerepel a gimnáziumi, szakiskolai és szakközépiskolai tanulókra vonatkozóan is, így e kérdések segítségével valamelyest képet kaphatunk a roma tanulók iskolai arányáról. Az általános iskolások vonatkozásában 2005/2006-ra 11,63%-ot, 2008/2009-re pedig 13,26%-ot kaptunk (részletesebben L. még a 20. ábrát és a vonatkozó értelmezéseket). Ezen arányokat⁴ a vonatkozó tanévek általános iskolai populációjára alkalmazva azt a becslést kaphatjuk, hogy 2005/2006-ban mintegy 100 ezer, 2008/2009-ben pedig 105 ezer roma származású általános iskolás volt a magyar iskolarendszerben (1. ábra).

1. ábra

Roma tanulók becsült száma az általános iskolában (1969–2009)

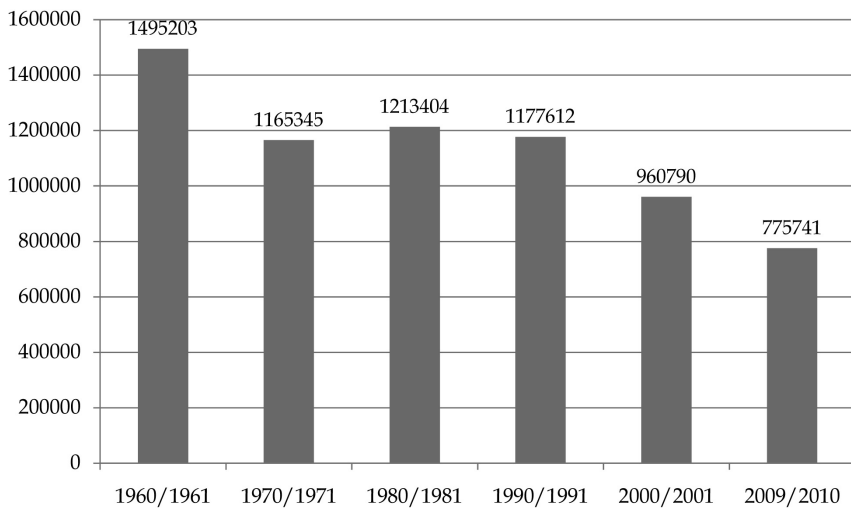

Forrás: KERTESI Gábor: *A társadalom peremén. Romák a munkaerőpiacon és az iskolában*, Osiris, Budapest, 2005, 235–236. p. (1969/1970–1992/1993 tanévek), saját számítás a kompetenciamérések kutatói adatbázisa, illetve az *Oktatás-statisztikai évkönyv 2008/2009*, Budapest, 2009, 16. p. adatai alapján (2005/2006–2008/2009 tanévek).

Általános trendként megállapíthatjuk, hogy miközben az ország általános iskolai populációja az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkent (1960-hoz képest mára gyakorlatilag felére – L. 2. ábra), a roma tanulók száma és általános iskolai aránya fokozatos növekedést mutat (3. ábra). E trendet úgy fordíthatjuk le, hogy a roma tanulók egyre „láthatóbbá” válnak az általános iskolai rendszerben, hiszen egyre kevesebb diák között magasabb számban

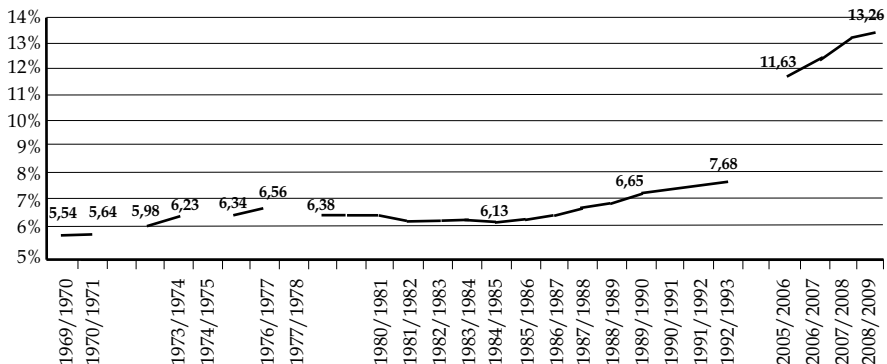
és arányban vannak jelen. Pedagógiailag pedig az a kérdés merül fel élesen, hogy az arányaiban magasabb roma tanulói tömeggel mit tud kezdeni az iskolarendszer: képes-e integrálni a rendszerbe, illetve rendelkezik-e olyan szaktudással, amely a részben hátrányos társadalmi helyzetben élő roma tanulók esetében is hozzáadott értéket produkál?

2. ábra
Általános iskolai tanulók száma (1960/1961–2009/2010)

Forrás: Oktatás-statisztikai évkönyv 2009/2010, 16. p.

3. ábra
Roma tanulók aránya az általános iskolában (1969–2009, %)

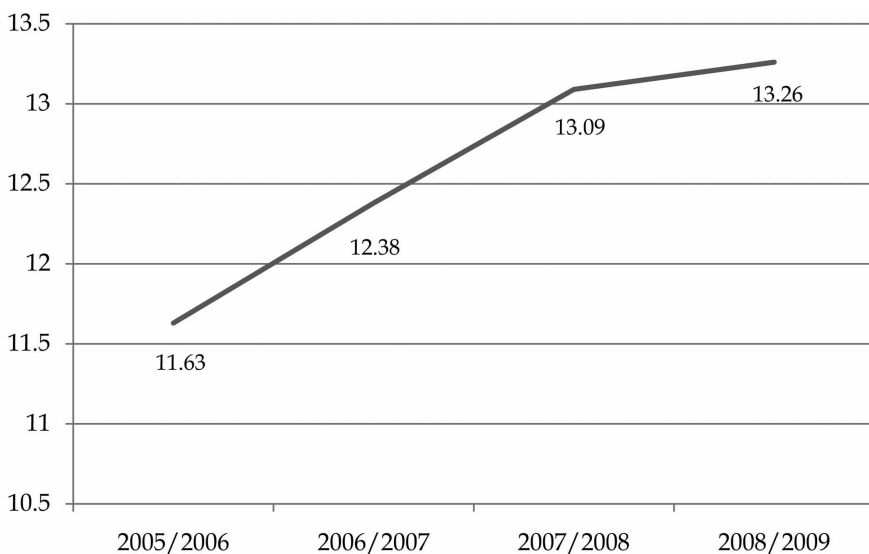

Forrás: Saját számítások, KERTESI: *i.m.*, 235–236. p. (1969/1970–1992/1993 tanévek), illetve a kompetenciamérések kutatói adatbázisai alapján (2005/2006–2008/2009 tanévek).

A kompetenciamérés adatai alapján látható tehát, hogy mindössze négy év alatt (2005 és 2009 között) a roma tanulók becsült aránya az általános iskolai képzésben 1,62 százalékponttal növekedett (részletesebben L.: 4. ábra). E növekedés ugyanakkor olyan periódusban állt be, amikor az egész általános iskolai populáció 8,3%-kal csökkent.⁵ A négy év adatainak regionális bontásban való vizsgálata továbbá hangsúlyos térségi folyamatokra⁶ is felhívja a figyelmet: a legnagyobb elmozdulást Észak-Magyarországon és Budapesten tapasztalni: előbbi esetében 3,42, utóbbiában 2,40 százalékpontos növekedést lehet regisztrálni (1. táblázat). A három átlag fölötti roma tanulói arányt mutató régió azonban eltérő tendenciákra irányíthatja a figyelmet. Míg Észak-Magyarországon az országos növekedési szintnek dupláját tapasztalni, illetve Észak-Alföld vonatkozó növekedése 0,42 százalékponttal meghaladja az országos átlagot, addig a dél-dunántúli régió növekedése jóval átlag alatti. Az adatokból az körvonalazódik tehát, hogy az észak-dél lejtő hangsúlyosabbá válik: az északi régiókban (Budapestet is beleértve) egyre magasabb a roma tanulói arány, a déli régiókban pedig egyfajta stagnálást, illetve jóval átlag alatti növekedési ütem tapasztalható.

4. ábra

Roma tanulók becsült aránya az általános iskolákban (2005/2006–2008/2009)

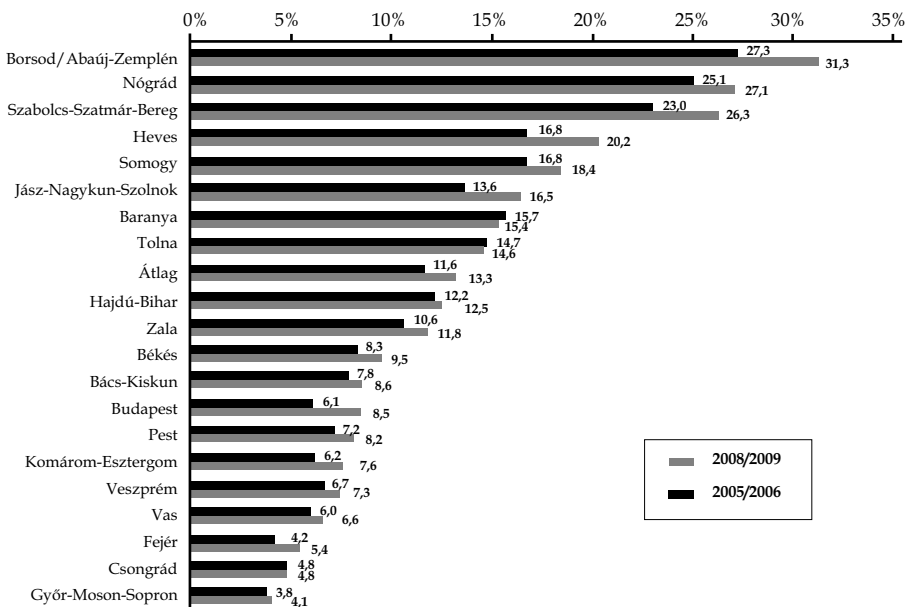

1. táblázat
Roma tanulók becsült aránya régiók szerint

	2005/2006 (%)	2008/2009 (%)	Különbség (százalékpont)
Budapest	6,11	8,51	2,40
Közép-Magyarország	7,16	8,18	1,02
Közép-Dunántúl	5,51	6,65	1,14
Nyugat-Dunántúl	6,41	6,91	0,50
Dél-Dunántúl	15,83	16,28	0,45
Észak-Magyarország	24,52	27,94	3,42
Észak-Alföld	16,83	18,87	2,04
Dél-Alföld	7,00	7,60	0,60
Átlag	11,63	13,26	1,62

A térségi különbségek még markánsabbak, ha kisebb elemzési egységekre, például a megyékre vagy kistérségekre koncentrálunk. Az előbb említett észak–dél különbözőséget a megyei adatok is szemléltetik, de jelzik azt is, hogy miközben Borsodban a vizsgált négy év alatt 4 százalékpontos növekedés is kimutatható, addig Baranya és Tolna megyékben az általános iskolai roma tanulók becsült aránya csökkenést vagy stagnálást mutat (5. ábra).

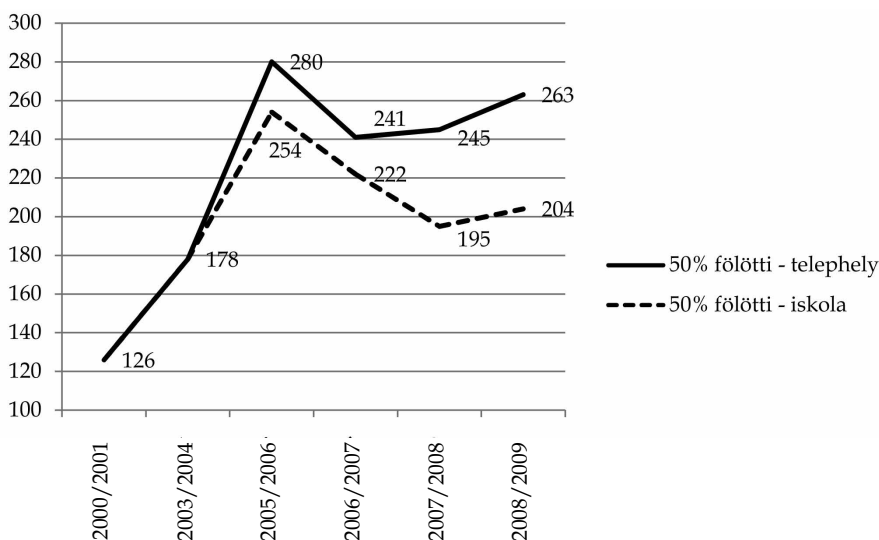
5. ábra
Általános iskolai roma tanulók becsült aránya megyénként (2005/2006, 2008/2009)

A kistérségi adatok idősoros érdekessége az, hogy míg a 2005/2006-os tanévre vonatkozó becslések szerint egyik kistérség roma általános iskolásai sem érték el az 50%-ot, 2008/2009-ben már három kistérség is (Szikszói, Edelényi, Bodrogi) túllépte az 50%-ot, a 40% és afölötti becsült roma arányt mutató többi térség közül pedig majdnem az összes továbbra is növekvő tendenciát (például Sellyei, Csengeri, Hevesi, Mezőcsáti, Encsi kistérségek), vagy az 50%-hoz nagyon közeli értéket mutat (például Ózdi kistérség).⁷

A rendszerszerű, egyre nagyobb integráció kétségtelenül pozitív fejleménynek tekinthető, ez azonban nem jelenti automatikusan az esélyegyenlőség és méltányosság biztosítását is. Kérdés ugyanis, hogy a roma tanulók szegregáltak vagy integráltak feltételek között vesznek-e részt az oktatási folyamatokban, milyen pedagógiai szolgáltatást kapnak azokon a helyeken, ahol magasabb arányban vannak jelen, milyen településjellemzőkkel bírnak azok az iskolák, ahol arányuk jelentősebbre tehető stb.

6. ábra
Az 50% fölötti roma arányú telephelyek és iskolák száma

A romák oktatásával kapcsolatosan egyik leggyakrabban felmerülő kérdés Magyarországon a szegregáció.⁸ A magyar szakirodalomban különbséget tesznek a gettóiskolák és gettósódó iskolák (és térségek) között. Az előbbiben a roma tanulók aránya meghaladja az 50%-ot, az utóbbi pedig a 30–50% közötti roma arányra utal.⁹ Egy 2004 tavaszán Havas-Liskó által végzett kutatás becslése szerint akkor az ország *legalább* 178 iskolájában 50% fölötti, további 67 iskolában pedig 40% fölötti volt a roma tanulók aránya,¹⁰ és szín-

tén e szerzőpáros 2000-re vonatkozóan 126 iskoláról állítja, hogy már gettóiskolának (50% fölötti roma arányt mutató iskolának) számít. A kompetenciamérések adatai e becsléseket alátámasztják, hiszen a 2005/2006-os tanévtől az általános iskolai roma arányú adatokat tekintve megállapíthatjuk, hogy valóban, a 2004-es 178 iskolához képest nagyobb számokat kapunk: és ez érvényes nemcsak a telephelyi adatokra, hanem az iskolai szinten összesített adatokra is¹¹ (6. ábra).

A 2000 és 2009 közötti idősoros adatokat tekintve (6. ábra) az egyértelműnek tűnik, hogy a gettósodás folyamata fokozatosan erősödött e periódusban. Igaz, módszertani szempontból fontos hangsúlyozni, hogy a 2000-es és 2004-es adatokhoz a kutatók más eljárással jutottak. Ha a rendelkezésünkre álló, hasonló módszertannal kapott 2005/2006 és 2008/2009 tanévek közötti időszakot nézzük, azt állapíthatjuk meg, hogy a (2002-es kormányváltás után beinduló) integrációs törekvések a szegregáció mérséklése vonatkozásában¹² mintha a 2006/2007-es tanévre kifulladásig volna. A kompetenciamérés adatbázisai alapján azt láthatjuk, hogy a 2006/2007-es tanév után a gettósodott telephelyek száma újra növekedésnek indult, az intézményi (iskolai) szinten összesített adatok pedig a következő évtől mutatnak erősödő szegregációs trendet. Továbbá, ha azt a mutatót is megvizsgáljuk, hogy egy gettósodott (azaz 50% fölötti roma arányt elérő) iskolára hány gettósodott telephely jut, megállapíthatjuk, hogy míg 2005/2006-ban ez az érték 1,10 volt, 2008/2009-re 1,29-et mutat. Ez azt jelenti, hogy a telephelyi szegregáció magasabb ütemben zajlik, mint az iskolai, intézmény szintű gettósodás. Ezt úgy értelmezhetjük, hogy az iskolai szintű roma arány növekedése először valamelyik telephelyen vagy telephelyeken zajlik le, az egész iskolára vetített roma arány csak később ér el magasabb szinteket. Magyarán, a több telephellyel működő iskolák törekszenek az intézményen belüli szegregációra, azaz arra, hogy ne mindegyik tagintézményben egyszerre álljon be az 50% fölötti roma arány.

A 2005 és 2009 közötti négy tanév részletesebb idősoros adatait tekintve a szegregációs trend még meggyőzőbben élénk tárul (L. 2. és 3. táblázat). Az egyetlen roma származású fiatal sem oktató intézmények (telephelyek) abszolút értékben is és a tanév szintű százalékos eloszlás tekintetében is növekedtek: míg 2005/2006-ban 501, addig 2008/2009-ben 540 telephelyről állították azt, hogy egyáltalán nem vesznek részt roma származásúak az általános iskolai képzésben (ez a vizsgált négy év alatt 3,2 százalékpontos növekedést jelent). Ezzel párhuzamosan – ahogy előbb már részleteztük, főleg 2006/2007 után – az 50% fölötti roma arányt mutató iskolák száma is növekedésnek indult.

2. táblázat

Telephelyek száma a roma tanulók aránya szerint (2005/2006 és 2008/2009 között)

Roma tanulók aránya	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
0%	501	465	468	540
1-10%	1209	1195	1157	1014
11-20%	332	337	329	314
21-30%	216	205	200	197
31-40%	188	154	156	162
41-50%	102	103	108	93
51-60%	90	77	75	75
61-70%	66	61	63	67
71-80%	46	35	37	49
81-90%	31	25	30	29
91-100%	47	43	40	43
Nem válaszolt	508	618	340	138
Összesen	3336	3318	3003	2721

3. táblázat

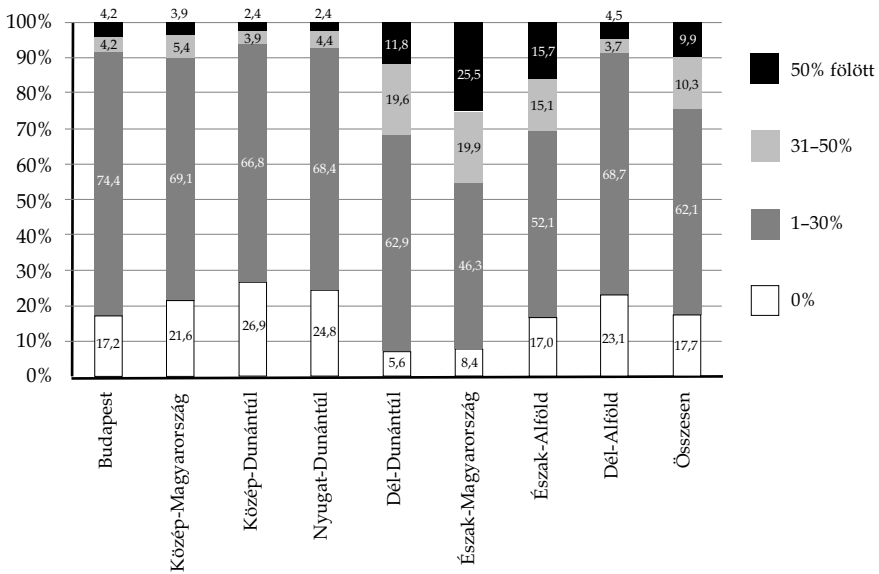
Telephelyek százalékos megoszlása a roma tanulók aránya szerint (2005/2006 és 2008/2009 között, érvényes válaszok=100%)

Roma tanulók aránya	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	Változás 2005/2006 és 2008/2009 között (százalékpont)
0%	17,7	17,2	17,6	20,9	3,2
1-10%	42,8	44,3	43,4	39,3	-3,5
11-20%	11,7	12,5	12,4	12,2	0,5
21-30%	7,6	7,6	7,5	7,6	0
31-40%	6,6	5,7	5,9	6,2	-0,4
41-50%	3,6	3,8	4,1	3,6	0
51-60%	3,2	2,9	2,8	2,9	-0,3
61-70%	2,3	2,3	2,4	2,6	0,3
71-80%	1,6	1,3	1,4	1,9	0,3
81-90%	1,1	0,9	1,1	1,1	0
91-100%	1,7	1,6	1,5	1,7	0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	

A válaszadó telephelyek¹³ roma arány szempontjából kiszámolt százalékos megoszlásai (3. táblázat) újabb árnyalatokra is felhívják a figyelmet. A 2005/2006-os és 2008/2009-es tanévek között a kategóriák szerinti eltérések alapján megállapíthatjuk, hogy mintegy 4,2 százalékpontnyi mozgás zajlott le a két referenciaévben.¹⁴ Igen ám, de e mozgások zöme a 0%-ú, illetve az 1-10%-ú iskolatípusban zajlott: miközben a 0%-ú roma arányt mutató iskolák növelték részarányukat, addig az 1 és 10% közötti roma tanulót tartal-

mazó telephelyek aránya csökkent. Ezt úgy értelmezhetjük, hogy a „fehér” iskolák arányának növekedése a legkisebb mértékben „elromásodott” iskolák rovására, azaz visszaszorulásának tudható be, miközben nem látványosan, de folyamatosan zajlik a rendszeren belüli – magasabb roma aránnyal rendelkező iskolák százalékos növekedése általi – szegregáció is.

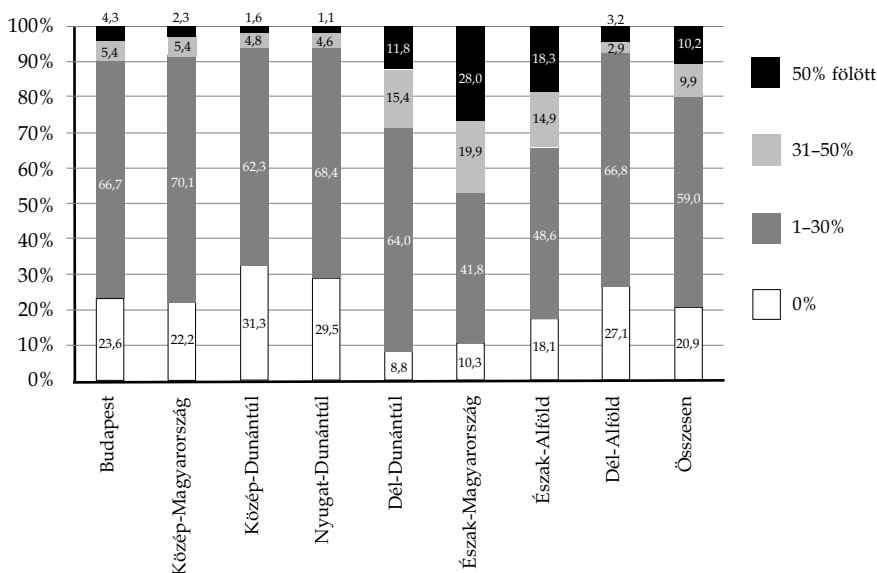
7. ábra
Telephelyek százalékos megoszlása régiókon belül
a telephelyi becsült roma arány függvényében (2005/2006)

E kettős folyamatot az országos adatok is jelzik: ha a gettósodó és gettóiskolák arányait idősorosan nézzük, megállapíthatjuk, hogy összesített arányuk ugyan konstans, ám 2008/2009-re már arányaiban több gettóiskola van, mint gettósodott, és ezzel párhuzamosan a nulla roma százaléku iskolák aránya is magasabb lett. Mindez a legnagyobb roma arányú észak-magyarországi régióban is kitapintható. Itt például 2005/2006-ban az iskolák mintegy 45% tekinthető gettósodottnak vagy gettóiskolának (miközben az országos átlag 20% körüli), ez az arány 2008/09-re viszont már 48%-os. Ugyanebben az időszakban e régióban szintén megnövekedett a 0%-ú roma arányt jelentő telephelyek aránya is (7. és 8. ábra).

8. ábra

Telephelyek százalékos megoszlása régiókon belül
a telephelyi becsült roma arány függvényében (2008/2009)

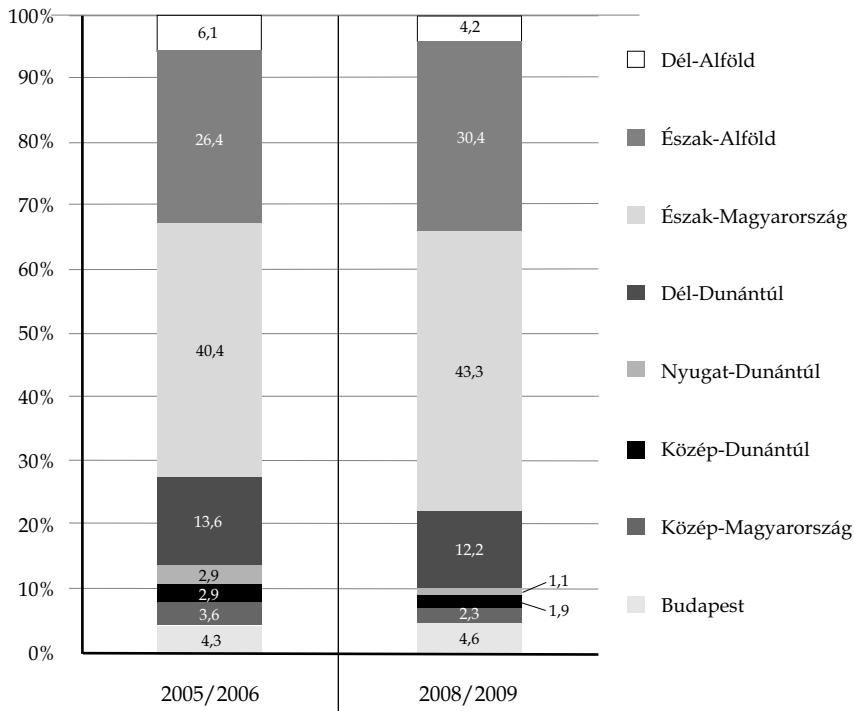

Az úgynevezett gettóiskolák (azaz 50% fölötti roma aránnyal rendelkező iskolák) regionális eltéréseit vizsgálva megállapíthatjuk, hogy az említett két referenciaévben ezek zöme Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon található. Idősorosban azonban megállapíthatjuk azt is, hogy éppen a legnagyobb aránnyal rendelkező régiókban, ebben a vonatkozásban négy év alatt növekedés tapasztalható. Míg 2005/2006-ban e két régióban a gettóiskolák mintegy kétharmada működött, 2008/2009-ben már közel háromnegyedük (9. ábra). A korábbiakban is már részletesebben tárgyalt, területi szempontú észak-dél lejtő így nemcsak a regionálisan számított roma arányra, hanem a szegregáció mértékére is vonatkozik: minél magasabb egy régió roma aránya, annál nagyobb a valószínűsége, hogy iskolai szegregátumok is kialakulnak ott.

A 30-50% közötti, illetve az 50% fölötti roma tanulói arányt mutató telephelyek mindkét referenciaévben szignifikáns eltéréseket mutatnak a település típusa szerint is. 2005/2006-ban például a községi általános iskolai telephelyek több mint negyede (26,3%) gettósodó vagy gettóiskolának tekinthető, míg ez az arány Budapesten alig 8, a megyeszékhelyeken pedig 10%. A magasabb roma arányt mutató telephelyek községi koncentrációja az itt elemzett négyéves távlatban is tetten érhető: 2008/2009-re a községi iskoláknak már közel 30%-a legalább 30%-os roma tanulói aránnyal rendelkezik (10.

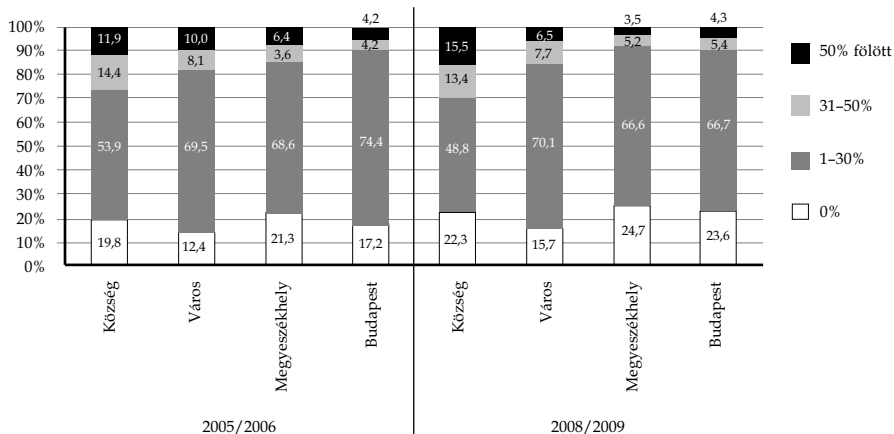
ábra). A legnagyobb arányú növekedést pedig éppen a községi gettóiskolák esetében tapasztalni, négy év alatt ezen iskolatípus (községi, 50% fölötti roma arány) 3,6 százalékpontos növekedést ért el. E kistelepülési gettósodást azonban a leglátványosabban a település szerinti megoszlások jelzik (11. ábra): míg 2005/2006-ban a legalább 50%-os roma aránnyal rendelkező települések „csak” 59,6%-a működött községekben, ez az arány 2008/2009-re már 73%-ot mutat.

9. ábra
Az 50% fölötti roma aránnyal rendelkező telephelyek regionális megoszlása a 2005/2006-os és 2008/2009-es tanévekben

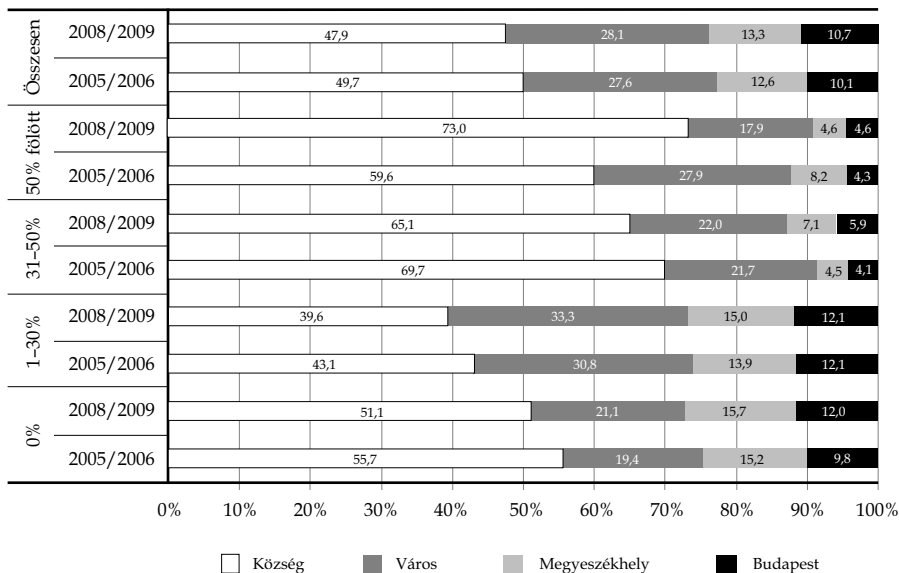
10. ábra

A különböző becsült roma százaléku telephelyek településtípusokon belüli megoszlása
2005/2006-ban és 2008/2009-ben

11. ábra

A különböző becsült roma százaléku telephelyek településtípusok szerinti megoszlása
2005/2006-ban és 2008/2009-ben

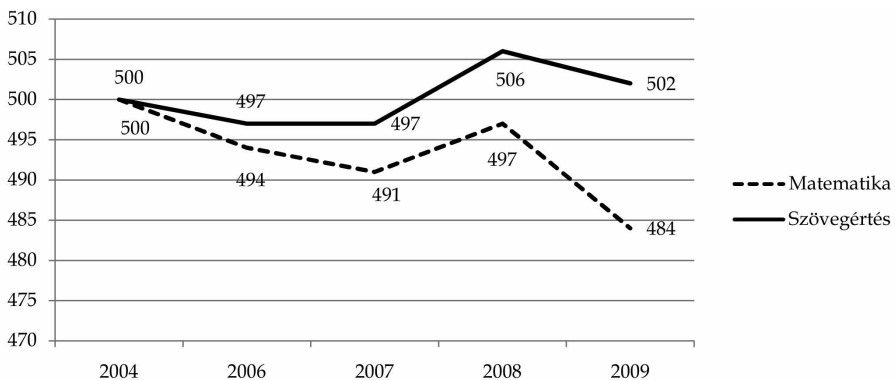
Mindezek az adatok tehát jelentős térségi folyamatokra utalnak, hiszen az országon belül markáns észak–dél lejtő érvényesül: az északi régiókban nemcsak magasabb a roma tanulók aránya, hanem e régiókban magasabb az iskolai szegregátumok kialakulásának aránya és lehetősége is. Kistérségi szinten elmozdulást tapasztalni még négy év távlatában is: míg 2005/2006-ban egyetlen kistérség esetében sem becsülték 50% fölé a roma tanulók arányát az iskolákban, 2008/2009-re már több kistérség is elgettósodott, azaz elérte az 50%-os küszöbértéket. Az észak–dél lejtőt mintegy megerősíti a településtípus szerinti megoszlás is, legutolsó adataink szerint a gettóiskolák közel háromnegyede községekben működik.

A roma tanulói arányok és a kompetenciaeredmények összefüggései

A kompetenciamérések eredményeinek értékelése egy standardizált változó segítségével történik, amelynek átlagát 500, szórását pedig 100 pontban határozták meg a legelső mérés során, a további évek eredményeit pedig ezekhez a rögzített értékhez viszonyítva számítják ki.¹⁵ A mérések során az egyes tesztfeladatokat képességskálán helyezték el, majd ezek alapján – tudva, hogy a képességek normális eloszlást követnek – képességszinteket határoztak meg az átlag és a szórás függvényében.¹⁶

12. ábra

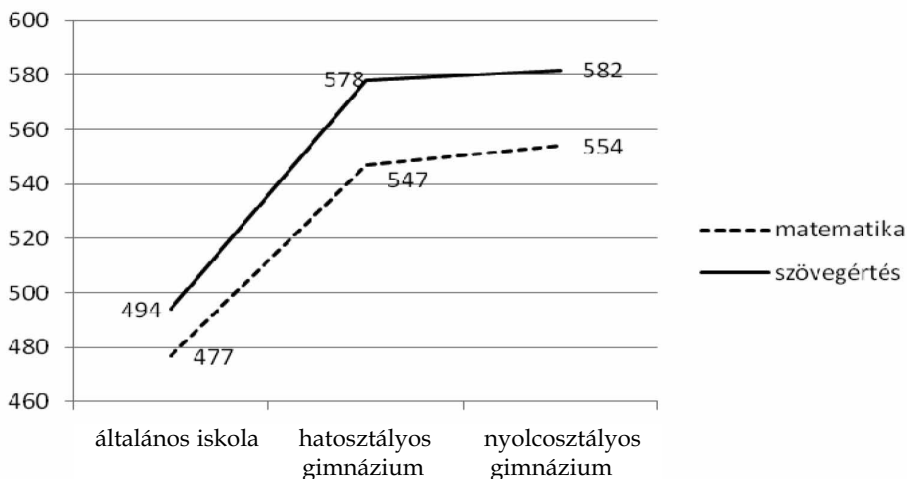
A 8. évfolyamosok matematikai és szövegértési kompetenciaeredményei (2004–2009)

A 8. évfolyamosok esetében megállapíthatjuk, hogy a 2004-ben 500 pontra beállított átlaghoz képest 2009-re a szövegértési képességek enyhe mértékben növekedtek (502),¹⁷ a matematikai képességek viszont csökkentek (484) (12. ábra). Az eredmények – sok más tényező mellett – a képzés típusától is függ-

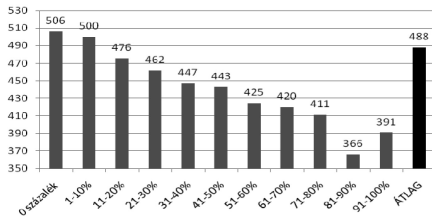
nek, így például 2009-ben a 8. évfolyamosok körében, az általános iskolák esetében a szövegértés 494, a matematikai képesség 477, míg a nyolcosztályos gimnáziumok esetében ezek az értékek nagyságrendekkel magasabbak: 582 a szövegértés és 544 a matematika területén¹⁸ (13. ábra).

13. ábra
A 8. évfolyamosok matematikai és szövegértési kompetenciaeredményei a képzési forma szerint (2009)

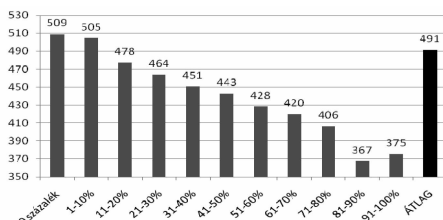

Vizsgáljuk meg először, hogyan alakulnak a telephelyi kompetenciaeredmények a roma tanulói arány függvényében. Az 14.1, 14.2, illetve a 15.1 és 15.2 ábrákon láthatjuk, hogy mindkét (matematikai és szövegértési) kompetencia-területen a 2006-os és 2009-es eredmények is hasonló fő trendet mutatnak: minél magasabb a roma tanulói arány, annál alacsonyabb a telephelyi szintre összesített kompetencia értéke. Árnyalatnyi különbségeket azonban észrevehetünk: a 80%-nál magasabb roma arányú iskolákban mindkét évben – a 2009-es szövegértési eredmények kivételével – a kompetenciaértékek zuhanása megáll, és a teljes mértékben elromásodott (90–100%-os roma aránnyal rendelkező) telephelyek kompetenciaértékei mintha magasabbak lennének, mint a 80–90%-os aránnyal rendelkező telephelyeké. Azt is érdemes észrevenni, hogy a roma arány szerinti kompetenciaérték csökkenése 2006-ban a 0% után rögtön elindul, míg 2009-ben e csökkenés csak a 10–20%-os kategóriánál indul el, és egyértelműen átlag alatti teljesítményeket csak a 20%-ot meghaladó telephelyek esetében lehet regisztrálni.

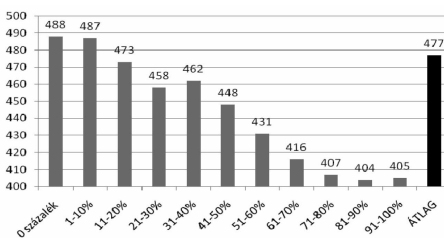
14.1 ábra
Matematika kompetenciaeredmények
a roma tanulók arányában
(általános iskola, 8. évfolyam, 2006)

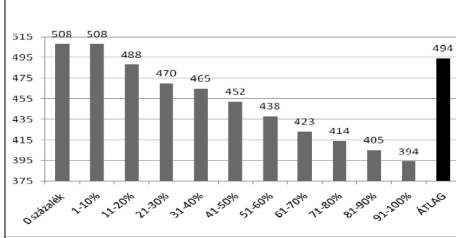
14.2 ábra
Szövegértés kompetenciaeredmények
a roma tanulók arányában
(általános iskola, 8. évfolyam, 2006)

15.1 ábra
Matematika kompetenciaeredmények
a roma tanulók arányában
(általános iskola, 8. évfolyam, 2009)

15.2 ábra
Szövegértés kompetenciaeredmények
a roma tanulók arányában
(általános iskola, 8. évfolyam, 2009)

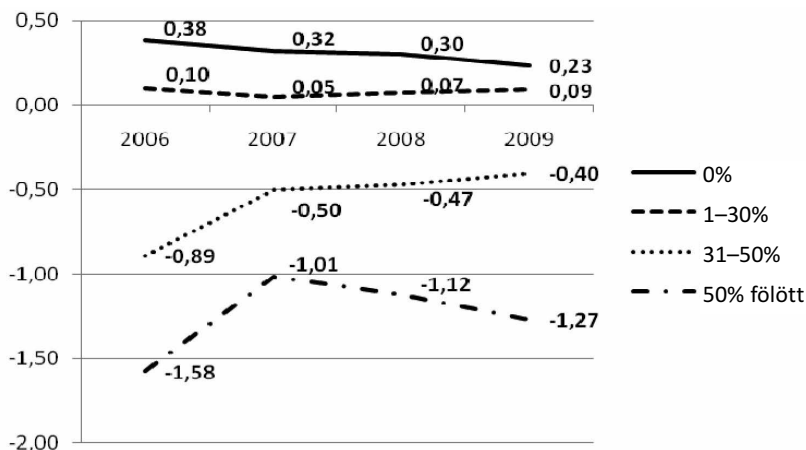
A kompetenciaértékek roma százalékos kategóriánkénti minimális és maximális értékei közötti különbségek 2006-ban nagyobbak, mint 2009-ben, illetve mindkét referenciaévben a matematika területén kisebbek az eltérések, mint a szövegértés esetében. Ez – túl azon, hogy jelzi, a szövegértési eredmények jobban „szórnak” – azt is jelenti, 2009-re csökkentek a roma arány alapján meghatározható iskolatípusok közötti teljesítmények. Ha összevetjük a két véglelet jelentő 0%-ú, illetve a 90–100% közötti telephelytípusok eredményeit, a matematika esetében a 115 pontos eltérés lecsökkent 83 pontra, a szövegértés esetében pedig 134 pontról 114-re.

Pontosabb képet kapunk azonban, ha a rendelkezésünkre álló egymást követő négy iskolai év adatait idősorosán, illetve – a megbízhatóbb összehasonlítás kedvéért – a kompetenciaértékeket standardizálva (átlag:0, szórás:1), és csak az általános iskolákra vonatkoztatva vizsgáljuk. Ha a korábbiakban használt gettóiskola (50% fölötti roma arányú) és gettósodó (30–50% közötti roma arányú) telephelyek standardizált átlagait nézzük (16. és 17. ábrák), megállapíthatjuk, hogy mindkét telephelytípus átlagától való lemaradása

csökkent a vizsgált négy év alatt. Sőt az is megfigyelhető, hogy miközben a nulla vagy 1–30 roma tanulói aránnyal rendelkező telephelyek matematikai kompetenciaértékei csökkentek vagy stagnáltak, a gettó- és gettósodó iskolák esetében e területen négy év viszonylatában kompetencianövekedés tapasztalható.

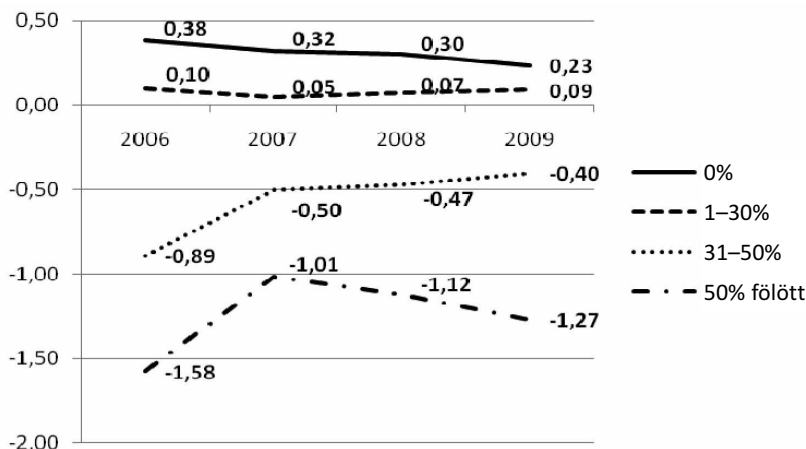
16. ábra

Standardizált matematikai kompetenciaeredmények a roma tanulói arány függvényében
2006–2009 között

17. ábra

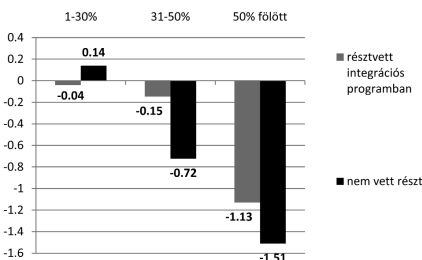
Standardizált szövegértési kompetenciaeredmények a roma tanulói arány függvényében
2006–2009 között

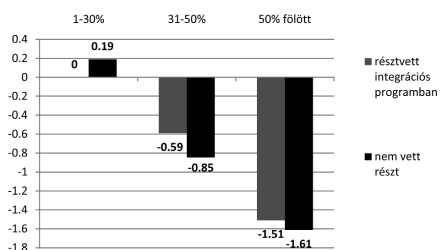
Igaz, meggyőző trend a gettósodó (31–50%-os roma arányú) telephelyek esetében bontakozik ki: ebben a típusban négy év alatt a kompetenciaértékek folyamatosan, évről évre, és összességében közel fél szóráségségnyit növekedtek. A szövegértés vonatkozásában szintén megállapítható, hogy a különben jóval átlag alatt teljesítő gettó- és gettósodó iskolák négy év viszonylatában magasabb hozzáadott értéket produkáltak, mint a nulla vagy 1–30%-nyi roma tanulói becsült aránnyal rendelkező iskolák.

Mindkét kompetenciaterületre érvényes tehát, hogy a vizsgált négy év alatt a 31–50% közötti roma aránnyal rendelkező iskolák bizonyos szempontból sikertörténetnek számíthatnak, miközben a nulla % romával rendelkező „fehér” iskolák teljesítménye egyértelműen romlott, az (arányaiban a legnagyobb iskolatípusnak számító) 1–30% közöttieké pedig stagnált. Vélhetően ezek az eredmények – más tényezők mellett – összefüggnek a 2003-ban indult oktatási integrációs programmal, amelynek többek között fontos eleme volt az úgynevezett IPR (Integrációs Pedagógiai Program) bevezetése.¹⁹ A kompetenciamérések telephelyi kérdőívei tartalmazzák azt a kérdést is, hogy a telephelyen működik-e (az IPR részeként értelmezendő) integrációs, képesség-kibontakoztató foglalkozás. Ha ennek függvényében, például 2009-re vonatkozóan, megvizsgáljuk a telephelyi eredményeket (18.1 és 18.2 ábrák), azt tapasztalhatjuk, hogy a programban résztvevő iskolák jobb teljesítményeket érnek el (kisebb mértékben csúsztak le a standardizált nulla átlaghoz képest), és ez a részvétel éppen a 31–50%-nyi roma tanulót tartalmazó iskolatípusban magyaráz a legtöbbet a kompetencia-eredményekből. A matematika esetében az eredmények 6%-ban és statisztikai értelemben szignifikánsan annak tudhatók be, hogy az iskola részt vett az integrációs programban, a szövegértés esetében ez a magyarázottság pedig 2%-os.²⁰

18.1 ábra
Matematika kompetenciaeredmények a roma tanulók arányában, az integrációs programban való részvétel függvényében (általános iskola, 8. évfolyam, 2009)

18.2 ábra
Szövegértés kompetenciaeredmények a roma tanulók arányában, az integrációs programban való részvétel függvényében (általános iskola, 8. évfolyam, 2009)

Mindezen eredményeket összevetve korábbi állításunkkal, miszerint e vizsgált négy évben a szegregátumok aránya növekedett, úgy értelmezhetjük, hogy az országos eredményekben beállt negatív irányú változásokat semmi esetre sem befolyásolták a gettó- vagy gettósodó iskolák. Ebből természetesen nem az következik, hogy törekedni kell a magas roma arányú iskolák létrehozására vagy fenntartására, hiszen láthatjuk azt is, a gettónak és gettósodónak nevezett iskolák – minden idősorosan kimutatható kompetenciaeredmény növekedése ellenére – még mindig jóval átlag alatt teljesítenek. A 2003 utáni integrációs oktatásszervezési és pedagógiai törekvések mondhatni sikeresen ragadták meg a gettósodó iskolákat és kisebb részben a gettóiskolákat is, ám ezzel párhuzamosan a rendszer nagyobb hányadát kitevő alacsonyabb roma tanulói aránnyal (maximum 30%-kal) rendelkező általános iskolai alrendszerben nem tudtak kompetenciaértékben mérhető eredményességet produkálni.

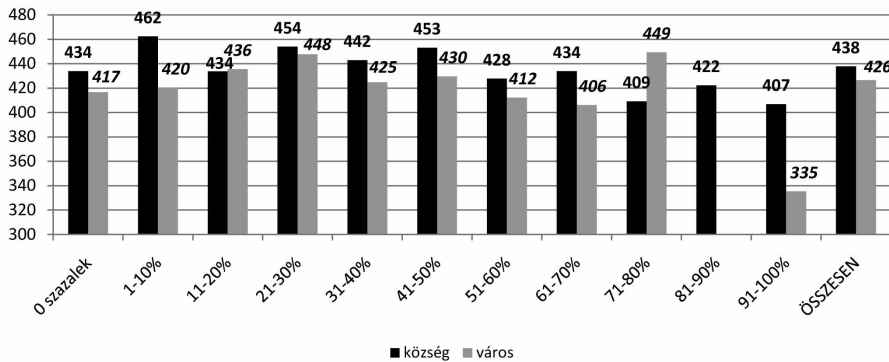
Az eddigiekből is kiderült, hogy van összefüggés az iskola/telephely kompetenciaértékei, illetve az intézmény becsült roma aránya között. Kérdés azonban, hogy ez csak egy manifeszt összefüggés, avagy a háttérben más, látens tényezők még intenzívebben hatnak a kompetenciaeredményekre. A már említett korábbi írásunkban²¹ a 2009. évi kompetenciamérés adataira építve kimutattuk, hogy országos szinten az iskolai roma arány kihatása a kompetenciaeredményekre valójában „álösszefüggés”, ugyanis, ha a magyarázó tényezők közé bevesszük a tanulók családi háttérét kifejező indexet,²² a becsült roma arányt mondhatni zárójelbe tehetjük. Magyarán, az iskolai eredményességet oly nagymértékben magyarázza a családi háttér, hogy a becsült roma aránynak egyre kisebb a jelentősége (azaz a kihatása a kompetenciaeredményekre).²³

Hogy mit jelent az, hogy a családi háttér „elnyomja” a roma tanulói arány hatását, szemléletesebben is bemutathatjuk. Ha a telephelyeket a családiráta-index értékei alapján felosztjuk 10 egyenlő nagyságú csoportra (azaz deciliseket hozunk létre), megvizsgálhatjuk, hogy az azonos státusszal rendelkező (ugyanabba a decilisbe tartozó) telephelyek iskolai eredményei hogyan változnak a roma arány függvényében. Annak érdekében, hogy az összehasonlítás még megbízhatóbb legyen, az alsó decilis vonatkozásában külön összehasonlítjuk a községi és a (megyeszékhelyeken és Budapesten kívüli) városi telephelyek adatait. A matematika vonatkozásában megállapíthatjuk (19. ábra), hogy a teljesen homogén (0%-ú roma arányt jelentő) telephelyek a típus átlaga (438 pont) alatt teljesítenek, míg a heterogénnek tekinthető, 1-50%-ú roma tanulóval rendelkező telephelyek jobbára a típus átlaga felett teljesítenek. A nulla roma százaléku telephelyek eredményessége megegyezik a 11-20, de a 61-70%-ú roma arányt becsülő telephelyek kompetenciaértékeivel is. Etnikai hatást, azaz az eredmények roma arány szerinti csökkenését egyértelműbben a 70%-ot meghaladó roma arány után

lehet tapasztalni. Hasonló trendeket láthatunk a városi iskolák esetében is: a roma nélküli iskolák átlag alatt teljesítenek, a heterogén iskolák átlag fölött teljesítenek, egyértelmű etnikai hatást csak a teljesen szegregált (91–100% közötti roma arányú) iskolák esetében regisztrálhatunk.

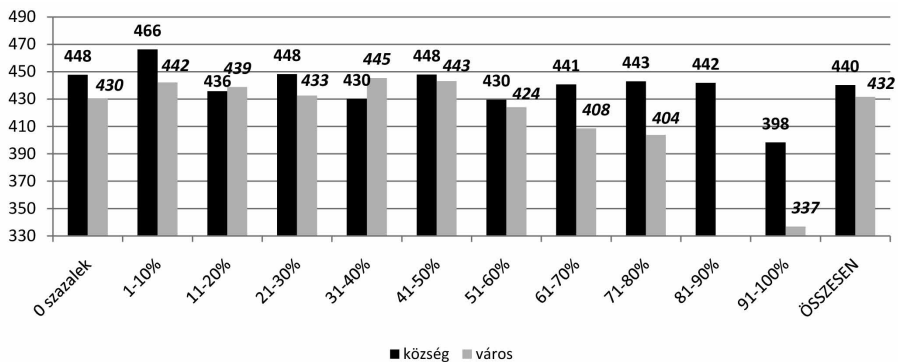
19. ábra

A családháttér-index szerinti alsó decilisbe eső telephelyek matematika kompetenciaértékei településtípus szerint (2008/2009, 8. osztály)

20. ábra

A családháttér-index szerinti alsó decilisbe eső telephelyek szövegértés kompetenciaértékei településtípus szerint (2008/2009, 8. osztály)

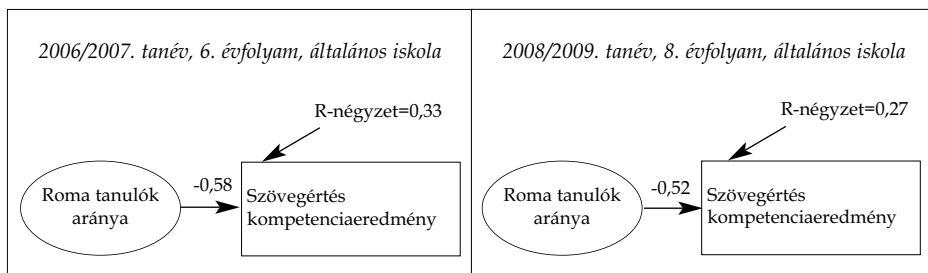
Árnyalatnyi eltodódásokkal a szövegértés esetében is ugyanezeket a trendeket láthatjuk (20. ábra), e területen a községi iskolák között az etnikai hatás a teljesen szegregált telephelyek esetében érvényesült, a városokban a 60–70%-ot

megaladó roma arány után egyértelmű az iskolai szintű kompetenciaeredmények csökkenése. Ezek az adatok jelzik tehát, hogy az azonos státuszú iskolák között a heterogén telephelyek teljesítménye átlag feletti értékeket mutat, úgynevezett etnikai hatás a szegregált roma iskolák esetében érvényesül leginkább. Az is megállapítható ugyanakkor, hogy ellentétben az országos adatok roma arány szerinti tagolódásával (14. és 15. ábrák), az azonos családháttér-indexszel rendelkező iskolák esetében nem lehet ugyanolyan mértékű (azaz meredekségű) lineáris csökkenést kimutatni – az etnikai hatást a családháttér-index tehát elnyomja.

Az iskolai eredményességet iskolán belüli és kívüli tényezőkkel is lehet magyarázni,²⁴ jelen elemzésben azonban már csak arra keressük a választ, hogy a roma arány és családi háttér (hozottérték-index) kihatásai hogyan változnak az alsóbb és felsőbb általános iskolai évfolyamokon. Ennek érdekében összehasonlítjuk a 2009. évi mérés nyolcadikosainak, illetve a 2007. évi mérés hatodikosainak telephelyi eredményeit a becsült roma arány, illetve a hozottérték indexének függvényében.²⁵ Ezzel az összehasonlítással az a célunk, hogy egy kohorszon belül megvizsgáljuk, hogy a szelekció hatása növekszik-e avagy csökken?

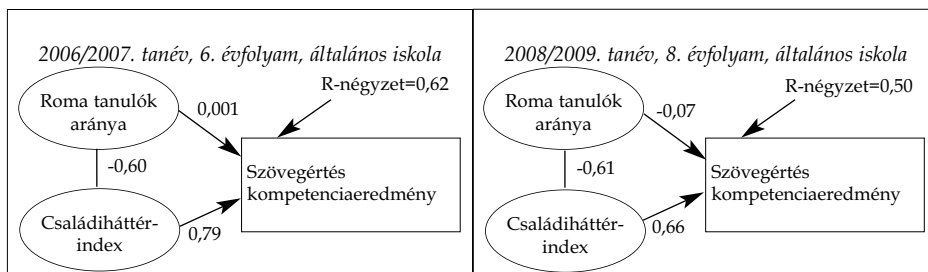
21. ábra

Az általános iskola roma tanulói arányának befolyása a szövegértés kompetenciaeredményeire

22. ábra

Az általános iskola becsült roma tanulói arányának, illetve a családháttér-index befolyása a szövegértés kompetenciaeredményeire

Ha csak a roma tanulói aránnyal próbáljuk magyarázni az iskolai eredményeket (21. ábra), láthatjuk, létezik statisztikai összefüggés a két tényező között. Idősorosán a kohorszon belül nézve azt is megállapíthatjuk, hogy az alsóbb évfolyamon ez a hatás erősebb, mint két évvel később. Ez mintegy már sejteti, hogy az iskolai szelekció az alsóbb évfolyamokon beindul. Azonban, ha a modellbe bevesszük a családháttér-indexet (22. ábra), mindkét évfolyam esetében a roma tanulói arány hatása drámaian lecsökken, és az iskolai eredményeket szinte kizárólag ez a hozott értéknek is nevezett index befolyásolja, miközben – mivel kvázi ugyanazon tanulókról van szó – a roma arány és a családi háttér közötti korreláció változatlan. Némi árnyalatnyi különbséget azonban fontos észrevennünk: a roma arány befolyása a 6. évfolyamon gyakorlatilag megszűnik (beta-érték: 0,001), míg a 8. évfolyam esetében enyhe hatást továbbra is kifejt. Ezzel párhuzamosan láthatjuk azt is, a családháttér-változó az alsóbb évfolyamon rendkívül erős (0,79), míg a 8. osztályban hatása valamelyest csökken (0,66). Ugyanakkor a 8. évfolyam modelljének magyarázottsága is elmarad a korábbi évfolyamhoz képest (R-négyzet értéke 2009-ben 0,50, a 2007. évi mérésre felállított modell 0,62-es értékével szemben). Mindez egyrészt azt jelzi, hogy az iskolarendszer az alsóbb szinteken már erősen szelektál a családi háttér függvényében, másrészt az iskolának kis mértékben ugyan, de mégiscsak sikerül e korai szelekciót tompítania. A 8. évfolyam modelljének alacsonyabb magyarázottsága azt is jelzi, ezen a szinten már más, az iskola belső életével vagy környezetével (akár a becsült roma aránnyal) kapcsolatos tényezők is befolyásolják a tanulók kompetenciaértékeit. Mindkét modell azonban egyértelműen jelzi, a roma tanulói arány önmagában, közvetlen módon nem vagy csak kis mértékben hat ki az iskolai/telephelyi adatokra. A becsült roma arány befolyása a családháttér-indexen keresztül, közvetetten fejt ki hatást.

Összegzés

Tanulmányunkban igyekeztünk megvizsgálni, hogy a rendelkezésre álló források szerint milyen mértékű a roma tanulók iskolai részvétele és regionális-területi megoszlása. Idősorosán megállapítható, hogy a roma tanulók részaránya és abszolút értéke is növekvő tendenciát mutat, miközben az általános iskolai populáció az országon belül csökken. Ugyanakkor azt is láthatuk, az országon belül egyfajta észak-dél lejtő érvényesül, azaz az északi régiókban magasabb, a déli régiókban alacsonyabb roma arányt tapasztalni. Négy év adatait figyelembe véve az is megállapítást nyert, hogy éppen azokban az északi megyékben magasabb a növekedés üteme, ahol a roma tanulók aránya korábban is magasabb volt. Ez előrevetíti a térségi eltérések foko-

zódását is, amit jelez az is, hogy a kistérségi adatok szerint már több helyen az 50%-ot is meghaladja a roma tanulók becsült aránya.

A kompetenciamérés adatbázisai alapján azt láthatjuk, hogy 2006–2007 után a gettósodott (50% fölötti roma aránnyal bíró) telephelyek száma újra növekedésnek indult, 2009-re 263 telephelyről állították azt az iskolaigazgatók, hogy a tanulók legalább fele roma származású. E telephelyek közel fele Észak-Magyarországon található, és mintegy háromnegyedük községekben működik. Mindez jelzi azt is, hogy magasabb roma arányokkal, szegregátumokkal és az ebből fakadó pedagógiai kihívásokkal elsősorban az ország északi megyéinek kisebb települései esetében szembesülni.

A kompetenciaeredményeket a roma tanulók becsült aránya függvényében vizsgálva csökkenést állapíthatunk meg. Minél magasabb egy telephely roma aránya, annál alacsonyabb a telephelyi szinten összesített kompetenciaértékek átlaga. Ha az eredmények magyarázásához figyelembe vesszük az iskola családháttér-indexét, kiderül, valójában nem etnikai kérdésről, hanem szociális kérdésről van szó: az azonos szocioökonómiai státuszú iskolák teljesítménye már csak szélsőséges szegregálódás esetében mutat etnikai hatást, az etnikailag heterogén (1–70%-os roma arányt becsülő) telephelyek nagy valószínűséggel saját típusukon belül átlag felett, vagy akörül teljesítenek.

Részletesebb idősoros vizsgálattal azonban feltártuk azt is, hogy 2006–2009 között éppen a magasabb roma aránnyal rendelkező telephelyek eredményei mutatnak növekedést (különösen a 31–50%-nyi roma arányt tömörítő, a szakirodalomban gettósodónak nevezett intézmények), szemben az iskolarendszer többi – alacsony roma arányról beszámoló – intézményeivel, és e folyamatban statisztikailag is kimutatható a korábbi évek oktatáspolitikájához kapcsolódó integrációs pedagógiai szándékok szerepe.

A kompetenciaeredményeket azonban csak kis részben vagy egyáltalán nem lehet magyarázni a telephely roma arányával, ugyanis ha magyarázó tényezőként figyelembe vesszük a tanulók családi háttérét kifejező indexet, az iskolai roma arány mondhatni zárójelbe kerül. Ez azt is jelenti, hogy az iskolai rendszer szelektivitása miatt a gyerekek családi háttere magyarázza legerősebben az iskolai eredményességet. E szelekció már az iskolarendszer korai szakaszában is érvényesül, igaz idősorosan, egy kohorszot vizsgálva sikerült kimutatnunk, hogy az iskola kis részben csökkentette a családból hozott értékek iskolai eredményekre kifejtett hatását. A családi háttér azonban a magasabb évfolyamokon továbbra is elsöprő mértékben érvényesül.

Jegyzetek

- ¹ A becslt roma tanulói arány és a kompetenciaeredmények összefüggéseit a 2008/2009-es évre vonatkozóan részletesen tárgyaltuk egy korábbi írásunkban (PAPP Z. Attila: A roma tanulók aránya Magyarországon és a tanulói teljesítmények az általános iskolai oktatásban, In: BÁRDI Nándor – TÓTH Ágnes (szerk.): *Asszimiláció, integráció, szegregáció. Párhuzamos értelmezések és modellek a kisebbségkutatásban*, Argumentum, Budapest, 2011, 227–264. p.). Jelen tanulmányunk részben támaszkodik az abban leírtakra. Ezúttal is köszönettel tartozunk az Oktatási Hivatalnak, hogy az MTA Kisebbségkutató Intézete számára elérhetővé tette a kutatói adatbázisok elemzését.
- ² A szakminisztérium az éves iskolai adatfelvételekben a pedagógusokkal értékeltette a cigány tanulók iskolai előmenetelét.
- ³ A kérdőívben a roma pedagógusok számára vonatkozóan is találunk kérdést. Jelen tanulmányban ennek elemzésére nem térünk ki.
- ⁴ A kompetenciaméréshez kapcsolódó TÁRKI-Educatio Életpálya felmérés 2006 őszétől éves rendszerességgel zajlik. Ennek keretében 10 ezer fős mintát alakítottak ki, amelyen belül a roma tanulók aránya mintegy 8%. A szerzők e mintát ugyan elemzhetőnek tartják, de megjegyzik, hogy szerintük is a roma tanulók arányát 10–11%-ra lehet tenni (KERTESI Gábor – KÉZDI Gábor: Iskolázatlan szülők gyermekei és roma fiatalok a középiskolában. Beszámoló az Educatio Életpálya-felmérésének 2006 és 2009 közötti hullámaiból, In: KOLOSI Tamás – TÓTH István György (szerk.): *Társadalmi Riport 2010*, Társi, Budapest, 2010, 377. p.).
- ⁵ 2005/2006-os tanévben 861 858, 2008/2009-es tanévben 790 722 általános iskolás volt (*Oktatás-statisztikai évkönyv 2009*).
- ⁶ A roma arányok regionális átlagai statisztikailag szignifikánsan eltérnek, a térségi folyamatok megerősödését többek között az is jelzi, hogy a regionális eltérések magyarázottsága 2005/2006-ban 15,4%-os, 2008/2009-ben pedig 16,1%-os volt (szignifikanciaszintek: 0,000, eta-négyzet: 0,154, illetve 0,161).
- ⁷ A két referenciaévre vonatkozó részletes kistérségi adatokat lásd a *Függelék*ben.
- ⁸ Erről részletesebben L. KERTESI-KÉZDI: *i.m.*
- ⁹ HAVAS Gábor: Esélyegyenlőség, deszegregáció, In: FAZEKAS Károly – KÖLLŐ János – VARGA Júlia (szerk.): *Zöld könyv a magyar közoktatás megújításért*, 2008, Ecostat, Budapest, 2008, 121–138. p.
- ¹⁰ HAVAS Gábor – LISKÓ Ilona: *Szegregáció a roma tanulók általános iskolai oktatásában*, Felsőoktatási Kutatóintézet, Budapest, 2005, 12. p.
- ¹¹ A 2000-es és 2004-es adatokról nem tudjuk pontosan, hogy telephelyekről vagy (több telephelyet is tartalmazó) iskolákról van-e szó.
- ¹² Más vonatkozásokban – mint később látni fogjuk – pozitív fejleményeket is tapasztalni.
- ¹³ Láthatjuk, a roma arányt firtató kérdésre 2009-ben már jóval kevesebben tagadták meg a válaszadást, mint a korábbi években.

- ¹⁴ Matematikailag gyakorlatilag a két referenciaév közötti disszimilációs indexről van szó (a 3. táblázat utolsó oszlopa azonos előjelű számainak abszolút értéke). Ha az indexet a 2006/2007-es és a 2007/2008-as tanévekhez képest számolnánk ki, még markánsabbak lennének a szegregációs trendek (az index értéke 5,5, illetve 4,9 lenne).
- ¹⁵ 2008-ban a tanulók egyedi mérési azonosítót is kaptak, amelynek segítségével lehetővé válik az egyéni fejlődések/változások nyomon követése is, illetve új, évfolyamfüggetlen skálákat hoztak létre. A 2010-es országos jelentésben a képességpontok átlagát 1500-ra, szórását pedig 200-ra állították be, a 2008–2010-es idősoros adatok már az új skála alapján készültek. L. BALÁZSI Ildikó – LAK Ágnes Rozina – SZABÓ Vilmos: *Országos kompetenciamérés 2010. Országos jelentés*, Oktatási Hivatal, Budapest, 2011.
- ¹⁶ L. <www.kompetenciameres.hu> honlapon letölthető szakmai anyagokat.
- ¹⁷ E trendet igazolták vissza a 2009-es PISA-felmérés adatai is. L. BALÁZSI-LAK-SZABÓ: *i.m.*
- ¹⁸ 2006-ra vonatkozóan nem áll rendelkezésünkre ilyen bontásban adatsor. Részletes idősoros és területi adatsorokat L.: *Országos kompetenciamérés 2009. Országos jelentés*, Oktatási Hivatal, OKM, Budapest, 2009.
- ¹⁹ Az IPR jogszabályi áttekintését, alkalmazását, a hátrányos helyzetűek oktatásának kontextusait, helyi gyakorlatait L.: NÉMETH Szilvia (szerk.): *HH-s gyerekek a közoktatásban. Kézikönyv hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek neveléséhez és oktatásához*, RAABE, Budapest, 2010.
- ²⁰ Szign: 0,000, eta-négyzet: 0,062, illetve 0,182.
- ²¹ PAPP: *i.m.*
- ²² A családháttér-indexet a tanulói háttérkérdőív néhány változójából, regressziós becsléssel hozták létre. Az eredetileg több családháttér-változóból néhány mutatott szignifikáns hatást: az otthon található könyvek száma, a szülők iskolai végzettsége, található-e a család birtokában legalább egy számítógép, van-e a diáknak saját könyve. A családháttér-index külön súlyokkal ezeket a változókat tartalmazza. Részletesebben L. *Országos kompetenciamérés 2009. Országos jelentés*, Budapest, 2009. dokumentum *Mellékletét*.
- ²³ Statisztikailag ez azt jelenti, hogy a „tisztá” hatást mérő parciális korrelációk (az úgynevezett béta-együtthetők) nullához közelednek.
- ²⁴ L. például: TEDDLIE, Charles – REYNOLDS, David (ed.): *The International Handbook of School Effectiveness*, Falmer Press, New York – London, 2000.
- ²⁵ Azért e két évfolyam adatait nézzük, mert a 2009. évi nyolcadikosok zöme – elviekben – 2007-ben hatodikos volt. Az évisméltókkal, túlkorosokkal, lemorzsolódottakkal ezúttal nem foglalkozunk, így az összehasonlítás óhatatlanul is hordoz egyfajta torzulást, de a főbb trendek minden bizonnyal így is kitapinthatók. Az elemzés csak a szövegértés kompetenciákra tér ki, mert láttuk, ezeknek az értékeknek nagyobb a szórása.

Becsült roma arány a 2006. és 2009. évi kompetenciamérések alapján

	2005/2006	2008/2009	Különbség
Balassagyarmati	18,63	20,06	1,43
Letenyei	14,69	19,35	4,66
Sarkadi	21,25	19,06	-2,19
Törökzentmiklósi	14,36	18,98	4,62
Püspökladányi	15,33	18,95	3,62
Mezőkövesdi	12,38	18,11	5,73
Tiszafüredi	16,89	17,61	0,72
Siklósi	22,51	17,26	-5,25
Mohácsi	12,40	17,22	4,82
Aszódi	19,90	16,89	-3,01
Gyöngyösi	12,15	15,75	3,60
Kaposvári	14,92	15,71	0,78
Tokaji	14,81	15,53	0,72
Hajdúhadházi	18,86	15,47	-3,40
Tabi	13,33	15,31	1,98
Szarvasi	3,25	15,06	11,81
Dabasi	11,38	14,95	3,57
Békési	10,92	14,76	3,84
Szekszárdi	16,03	14,52	-1,51
Ajkai	10,64	14,44	3,80
Ercsi	11,64	14,40	2,77
Kunszentmártoni	12,25	14,06	1,80
Nagykállói	19,76	13,82	-5,94
Nyíregyházi	8,64	13,47	4,83
Lenti	11,08	13,46	2,38
Sümegei	8,33	13,06	4,72

	2005/2006	2008/2009	Különbség
Oroszlányi	8,99	13,03	4,04
Nagykátai	10,79	12,90	2,10
Bácsalmási	10,64	12,73	2,08
Kisbéri	11,41	12,58	1,16
Abai	1,76	12,35	10,59
Komlói	21,53	12,25	-9,28
Szeghalmi	12,97	12,17	-0,80
Kalocsai	7,53	12,04	4,52
Pápai	11,50	11,98	0,48
Rétsági	12,22	11,81	-0,41
Ceglédi	8,78	11,28	2,50
Dombóvári	12,34	11,27	-1,07
Paksi	11,80	11,01	-0,79
Veregyházi	7,97	10,57	2,59
Kiskunmajsai	8,44	10,54	2,10
Tatabányai	8,36	10,47	2,12
Sárbogárdi	11,87	10,34	-1,53
Mezőkovácsházi	10,12	10,15	0,03
Nagykanizsai	15,44	10,07	-5,37
Egri	9,41	10,01	0,60
Szobi	6,10	10,01	3,91
Bonyhádi	9,00	9,99	0,99
Téti	7,95	9,98	2,03
Csongrádi	7,96	9,97	2,01
Kunszentmiklósi	16,99	9,92	-7,07
Zalaszentgróti	11,88	9,69	-2,19

Becsült roma arány a 2006. és 2009. évi kompetenciamérések alapján

	2005/2006	2008/2009	Különbség
Siófoki	7,54	9,59	2,05
Pécsi	8,79	9,38	0,59
Bicskei	7,97	9,12	1,14
Gyáli	7,01	9,10	2,08
Makói	9,01	9,08	0,07
Kiskunhalasi	9,60	9,05	-0,55
Mezőtúri	9,10	8,86	-0,24
Szolnoki	6,89	8,68	1,79
Monori	5,71	8,67	2,95
Kiskőrösi	7,03	8,61	1,58
Enyingi	7,17	8,59	1,42
Gyulai	4,84	8,57	3,73
Budapesti	6,11	8,51	2,40
Vasvári	13,77	8,47	-5,30
Zalaegerszegi	6,83	8,42	1,60
Hódmezővásárhelyi	5,57	8,39	2,82
Hatvani	8,84	8,31	-0,53
Pannonhalmi	6,88	8,10	1,22
Váci	6,77	8,03	1,26
Csornai	4,47	7,90	3,43
Várpalotai	8,95	7,60	-1,35
Pécsvárad	8,17	7,35	-0,82
Gödöllői	12,47	7,10	-5,37
Esztergomi	6,67	7,03	0,36
Kecskeméti	5,81	7,02	1,20
Cellőmölki	8,04	6,83	-1,22

	2005/2006	2008/2009	Különbség
Keszthely-Hévízi	6,01	6,76	0,76
Kapuvári	6,57	6,51	-0,06
Tatai	1,27	6,51	5,23
Kisteleki	5,77	6,41	0,64
Sárvári	4,02	6,40	2,38
Szentesi	6,10	6,37	0,28
Bajai	6,41	6,33	-0,08
Ráckevei	3,99	5,78	1,79
Fonyódi	6,20	5,76	-0,44
Körmendi	6,47	5,72	-0,75
Kiskunfélegyházi	6,74	5,65	-1,08
Hajdúszörményi	3,68	5,62	1,94
Csepregi	8,25	5,54	-2,71
Szentendrei	3,32	5,47	2,15
ÉRDI		5,31	5,31
Budaörsi	4,57	5,11	0,54
Balatonföldvári	3,39	4,93	1,54
Kőszegi	4,05	4,75	0,70
Szombathelyi	4,56	4,53	-0,03
Tapolcai	5,26	4,37	-0,89
Dorogi	3,68	4,26	0,59
Balatonalmádi	4,41	4,11	-0,31
HÉVIZI		4,05	4,05
Székesfehérvári	2,00	3,95	1,95
Pilisvörösvári	3,10	3,77	0,66
Oroszázi	3,86	3,73	-0,13

Becsült roma arány a 2006. és 2009. évi kompetenciamérések alapján

	2005/2006	2008/2009	Különbség
Dunaújvárosi	2,14	3,65	1,51
Debreceni	4,03	3,61	-0,42
Veszprémi	3,77	3,32	-0,44
Dunakeszi	4,10	3,28	-0,81
Győri	4,09	3,13	-0,96
Zirci	1,63	3,05	1,42
Békéscsabai	4,42	3,01	-1,41
Sopron-Fertődi	2,90	2,88	-0,02
Szegedi	3,59	2,62	-0,97
Mosonmagyaróvári	1,24	2,62	1,38
Hajdúszoboszlói	7,00	2,33	-4,66
Móri	2,69	2,32	-0,37
Komáromi	4,61	2,08	-2,54
Őriszentpéteri	8,33	2,00	-6,33
Balatonfüredi	3,08	0,99	-2,09
Adonyi	3,42	0,88	-2,53
Gárdonyi	0,73	0,43	-0,30
Mórahalmi	0,12	0,37	0,25
Összesen	11,63	13,26	1,62

Általános iskolai roma tanulók becsült aránya megyénként (2008/2009)

